

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРНА МОДЕЛЬ РОМАНТИЧНИХ СТОСУНКІВ СЕРЕД КИЇВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглянуто елементи культурного світогляду, що впливають на входження української молоді в романтичні стосунки, їх підтримання та розірвання. Праця базується на емпіричному дослідженні, що проводилося навесні 2015 р. серед молодих мешканців м. Києва обох статей (N = 162). Дослідження, побудоване за послідовним двофазовим дизайном, інтегрувало дані, зібрані якісними та кількісними методами, щоб дізнатися про превалентні уявлення кийвської молоді, котра виходить на шлюбний ринок, про романтичні стосунки. Результати вказують, що респонденти чоловічої та жіночої статей першопочатково мають не тільки різні уявлення та критерії стосовно ідеальних партнерів/партнерок, а й розбіжні очікування щодо романтичних стосунків, наголошуючи на різних їх вимірах.

Ключові слова: теорія культурних моделей, романтичні стосунки, молодь, Україна, місто, факторний аналіз.

Епістемологічні та методологічні зрушення в середині ХХ ст., що характеризуються як «когнітивний поворот», створили новий інтелектуальний клімат, у якому здійснювалися дослідження культури, індивіда та суспільства. Зміщення акцентів у проблематизації основних сил цієї взаємодії також змінило логіку розстановки дослідницьких пріоритетів у соціальних науках, вимагаючи адаптації до нового співвідношення теорії та методології. Теорія культурних моделей зародилась як спроба відповісти на зростаючу кількість теоретичних невідповідностей новим питанням у сфері антропологічного знання, зокрема в когнітивній антропології. Так, у середині ХХ ст. когнітивна антропологія приділяла велику увагу питанням ментальної організації базового знання індивідів. Із часом напруження з середини ХХ ст. почали вказувати на все більший обсяг інформації, що «містилась у свідомості окремо взятого індивіда та одночасно зароджувалась та сприймалась на колективному рівні, інакше кажучи, являла собою систему, яку цілком справедливо було б назвати «культурою»» [1]. Стало зрозуміло, що організацію знання неможливо досліджувати, вдивляючись або лише у свідомість окремого індивіда, або в суто колективні патерни, – потрібен новий підхід. Цей новий виклик був зустрінутий різними спробами описати організацію дуального характеру існування культурного знання – від лінгвістичного аналізу до вивчення закономірностей прийняття рішень. Однак серед усіх підходів, мабуть, найбільш амбіційною та масштабною постає теорія культурних моделей:

Наомі Куїн, обгрунтовуючи свій науковий перехід до концепції культурних моделей у середині 70-х років ХХ ст., говорить, що хотіла досліджувати «не вершину, а весь айсберг», маючи на увазі, що цей теоретичний підхід спрямований на якомога повніше розуміння існування культурного знання [19–21]. Цей підхід концентрує увагу не на простому причинно-наслідковому характері прояву культурного знання, а намагається розвинути його у формі ефективної та закономірної системи, носієм та одночасно ретранслятором якої є індивід [2; 4]. Із 60–70-х років, коли внаслідок когнітивного повороту в соціальних науках активно розроблялись нові теоретичні концепти, застосовувались різні назви (інколи взаємозамінні) схожих конструктів: «культурна модель», «культурна схема» та «культурна система» [4; 7; 9–11; 13]. Однак більшість дослідників у сфері соціальної антропології зупинились на першому варіанті найменування як на найточнішому.

Узагальнене визначення культурної моделі описує це поняття як сукупність уявлень та практик, що передаються внаслідок культурної трансмісії та є тісно вплетеними в повсякденне життя індивіда, адже є однією з ключових передумов його соціальної взаємодії. Інакше кажучи, культурні моделі є організованим культурним знанням щодо окремих явищ, об'єктів та процесів, що впорядковує сприйняття нової інформації індивідом, формує його очікування та мотивує до певних моделей поведінки. Із цих визначень очевидно, що термін «культурна модель» може застосовуватись до широкого

спектру практик та уявлень: від повсякденних майже непомітних справ до дій, цінностей та виборів, що становлять основу життєвого сценарію людини. Так, концепція культурних моделей задіюється в дослідженнях доволі різних за суттю та обсягом тематик: економічна та освітня успішність, прояв окремих емоцій, наприклад, сором, провина, гнів, повсякденні практики, як-от споживання електроенергії тощо [8; 12; 23]. Така широка спеціалізація цього теоретичного підходу обумовлена тим, що практично будь-які дії чи уявлення сучасного індивіда відбуваються з культурною обумовленістю та орієнтуванням на соціальне оточення. І будь-яка практика (від рибальства до батьківства) є продуктом консенсуального культурного знання, що існує як на індивідуальному рівні, так і на колективному. Причому, як уже зазначалося вище, підхід культурних моделей передбачає виділення окремої цілісної системи функціонування уявлень та практик, незважаючи на їхнє положення в умовній ціннісній ієрархії індивіда. Будь-яка навичка та уявлення людини, що поділяються на колективному рівні та додають їй знання про влаштування світу та свою поведінку в ньому, можуть розглядатися та досліджуватися з позиції теорії культурних моделей.

Сприйняття романтичних стосунків є досі маловивченою темою в Україні. Науковці, які працювали над темою романтичного кохання і шлюбних зв'язків та досліджували інститути шлюбу та сім'ї, неодноразово порушували питання змін у ставленні до укладення шлюбних стосунків (узаконолення) та до змін в інституті сім'ї загалом. Відбувалися серйозні дебати з приводу негативних або позитивних наслідків цих змін для суспільства. Соціологи почали говорити про «сімейну революцію», яка, на їхню думку, впливає на суспільство сильніше за «сексуальну революцію» 1960-х років. Так, шлюб втрачає монополію на виправдання сексуальності та легітимізацію партнерських та сімейних відносин. Тому в соціальних науках вивчення формування романтичних стосунків, що ведуть до укладання шлюбу, а також глибшого розуміння систематичних змін, що контекстуалізують їх серед молодих людей, що виходять на шлюбний ринок, є важливим для розуміння динаміки цих процесів та пояснення їх причиновості в межах культурного світогляду та його історичних модифікацій. Дослідники шлюбу та романтичних стосунків (наприклад, Анн Свідлер та Наомі Куїн) не завжди досягають консенсусу щодо методологічного застосування культурного моделювання для вивчення романтичних стосунків

та уявлень про шлюб та сім'ю, що створило цікаву та критично неоднорідну літературу з проблематики¹.

Проект спрямований на виокремлення та опис змісту культурної моделі романтичних стосунків, що превалює серед респондентів, аналіз варіативності за гендером, а також робить спробу пояснення елементів культурної моделі, що склалася серед молодих киян. Наше дослідження інтегративно використовує початкову фазу збору номінальних (якісних) даних у формі фрі-лістингу з методами кількісного аналізу шляхом факторного аналізу для дослідження спільних уявлень та переваг стосовно романтичних стосунків, поширених серед київської молоді.

На основі базових положень теорії культурних моделей та відповідно до методологічних очікувань стосовно вимірювання консенсусу щодо колективного інтерсуб'єктивного знання [22] було сформульовано дві робочі гіпотези, що висувуються для тестування:

Гіпотеза 1: Молодь м. Києва поділяє спільну культурну модель романтичних стосунків.

Гіпотеза 2: Культурні моделі романтичних стосунків різняться за гендером.

МЕТОДИ

Місце та процедури збору даних

Збір даних проводився в м. Києві взимку і навесні 2015 р. Попередньо для ініціації збору даних було використано метод фрі-лістингу ($n = 17$) з метою будівництва прототипу культурної моделі романтичних стосунків молоді, а також для формування запитань для майбутнього анкетного опитування [17; 18]. Процедура фрі-лістингу адмініструвалася три дні в січні 2014 р. Після цього було використано анкетування шляхом інтернет-опитування ($n = 162$). Опитування проводилося протягом 14 днів у березні 2015 р.

Фрі-лістинг

Методом вибірки доступних випадків було відібрано й опитано за допомогою процедури фрі-лістингу (free listing) 17 осіб (9 жінок та 8 чоловіків) віком від 17 до 30 років, які проживали в м. Києві на момент дослідження. Фрі-лістинг – це техніка, яка типово вживається на початку дослідження для виявлення структурних елементів (атрибутів) незнайомого культурного

¹ Одна із співавторів (М. Б.) захистила дипломну роботу, в центрі якої є емпіричне дослідження сучасної культурної моделі шлюбу серед молоді в Україні.

домену. Респондентам пропонувалось відповісти на 13 запитань, у яких вони повинні були розкрити поняття ідеального партнера, важливих, на їхню думку, рис людини для романтичних стосунків, причини припинення стосунків тощо (див. Додаток 1). Потім відповіді було проаналізовано на предмет повторюваних тем і у відповідному перефразованому вигляді трансформовано в анкетні запитання [18].

АНАЛІЗ

Аналіз даних із фрі-лістингу

Під час процедури фрі-лістингу респондентам потрібно було відповісти на 13 відкритих запитань. Нижче наведено запитання, які виявили найчастіше вживані лексеми, що потенційно могли бути достатньо змістовними як кандидати на запитання для анкетного опитування, а також для формування попередньої концептуальної схеми культурної моделі.

1. *Уявіть, повз Вас проходить особа протилежної статі, на що одразу ж звернете увагу?*

Було виявлено розбіжності у відповідях чоловіків та жінок. Обидві статі надали схожі відповіді, проте в різній послідовності. Наприклад, жінки наголошували, що спочатку вони звертають увагу на обличчя, а вже потім на фігуру. Чоловіки – навпаки, адже, за відповідями респондентів, перше, на що вони звертають увагу, – це фігура.

Найбільш повторювані відповіді:

Жінки	Чоловіки
1. Обличчя	1. Фігура
2. Окремі частини тіла	2. Обличчя
3. Зовнішній вигляд (одяг, взуття)	3. Зачіска
4. Фігура, конституція тіла	4. Одяг

Хоча отримані на це запитання відповіді не було надалі безпосередньо використано в анкетному опитуванні, ці результати перекликаються з аналогічними знахідками попередніх подібних досліджень і тому заслуговують на інтерпретацію та пояснення.

2. *Із чим у Вас асоціюється словосполучення «романтичні стосунки»?*

У цьому запитанні не було виявлено розбіжностей у відповідях чоловіків та жінок. Респонденти/респондентки частіше виділяли такий асоціативний ряд: «натхнення, піднесення», «коханя», «близькість, взаємні почуття» (n = 33).

Відповіді на це запитання були дуже схожими, можливо, через подібність загальної концептуалізації романтичних стосунків у більшості людей².

Варто зазначити, що окремий індивід може володіти певною інформацією, яка так само може з'являтися та сприйматися на колективному рівні. Цей набір знань утворює систему, яку можна назвати «культурою» [1]. Відповідно, культурні моделі є інтерсуб'єктивними, тому у вибірці є послідовне розуміння щодо цього питання.

3. *Виділіть п'ять найважливіших рис людини, з якою Ви б хотіли будувати романтичні стосунки?*

Оскільки було опитано 17 респондентів, ряд найважливіших рис виявився досить довгим (n = 40), проте варто наголосити, що чоловіки та жінки назвали дуже мало подібних (або тих самих) рис. Зокрема, виділялися такі лексеми: *відповідальність, творчість, почуття гумору, чесність, доброта, освіченість та врода*. На зовнішньому вигляді наголошували чоловіки, оскільки майже кожен респондент вказав, що врода для нього важлива, у той час як жінки лише кілька разів включили це у свій список найважливіших рис. Окрім уже перерахованих атрибутів, жінки виділяли *підтримку, надійність, працьовитість, цілеспрямованість, емпатичність*. Чоловіки виділяли *красу, сексуальну розкутість, спонтанність, самостійність, зваженість*. Отже, чоловіки та жінки мають більше відмінностей, ніж спільного у виборі найважливіших рис, які мають бути притаманні їхньому партнерові або партнерці.

4. *Охарактеризуйте Вашого ідеального партнера/Вашу партнерку для романтичних стосунків?*

У цій рубриці було виявлено велику кількість атрибутів (n = 56). Може здатися, що останнє та попереднє питання схожі, проте відмінність полягає в тому, що спочатку респонденти та респондентки виділили важливі риси їхнього партнера, а в цьому питанні повинні були подумати над загальним образом партнера. Це питання дало змогу зрозуміти, які характеристики є пріоритетнішими для респонденток та респондентів.

5. *Чого б Ви ніколи не пробачили своєму партнерові/своїй партнерці в романтичних стосунках? Та*

6. *Виділіть п'ять (або більше) основних, на Вашу думку, причин припинення романтичних стосунків?*

² Припущення, що підтверджується фінальними результатами дослідження.

Із 35 отриманих від респондентів та респонденток категорій найчастіше виділяли такі вчинки, які б вони не пробачили, як зрада, жорстокість, брехня. Варто зазначити, що було наголошено на відмінності фізичної зради від емоційної, а саме фізичну зраду, на думку респондентів та респонденток, можливо пробачити, але набагато складніше чи неможливо пробачити емоційну зраду. Основними причинами припинення романтичних стосунків було визначено такі: розбіжності в життєвих цілях, тиск з боку оточення, різні пріоритети, егоїзм, недовіра, рутинність тощо. Дехто також додав зраду та брехню. Загалом чоловіки та жінки однаково гостро ставляться до зради, хоча й можуть відокремлювати емоційну від фізичної. Набір інших проблем, які можуть зашкодити стосункам, досить схожий, але неоднорідний.

Результати анкетного опитування

На основі результатів фрі-лістингу було сформульовано запитання анкетного опитування, яке було обрано для подальшого збору даних. Опитник містив 49 запитань, з яких 37 було поділено на 4 блоки: ідеальний партнер; партнер у стосунках; романтичні стосунки; припинення романтичних стосунків. Запитання мали вигляд тверджень, які могли підійти або не підійти респондентам та респонденткам. У запитаннях було використано шкалу Лайкерта, яка складалася з чотирьох категорій – від 1 («Зовсім не підходить») до 4 («Точно підходить»). Використання такого формату шкали та опцій для відповідей пояснюється методологічними міркуваннями та розміром вибірки [5; 6]. У кінці опитника було включено демографічний блок: діяльність респондента/респондентки, освіта, освіта батьків, фінансове становище, місце проживання (Із ким Ви зараз проживаєте?), сімейний стан, кількість друзів, соціальні медіа, гендер та вік (12 запитань).

Респондентам та респонденткам (N = 162) було надано загальну інструкцію щодо опитування, а також пояснення до кожного блоку, для того щоб респондент або респондентка могли скерувати свої думки в потрібний для дослідження напрямок.

Для аналізу отриманих даних та конструювання культурної моделі романтичних стосунків молоді м. Києва було використано такі методи обробки інформації: середні, описова статистика та факторний аналіз.

Описова статистика та аналіз середніх

Для більшої зручності перші дві процедури описуватимуться по блоках, за якими була

поділена анкета: *ідеальний партнер/партнерка, партнер/партнерка у стосунках, романтичні стосунки, припинення романтичних стосунків*. Наведені далі відповіді респондентів та респонденток розташовані від найвищих значень до найнижчих у Таблицях 1–4.

За таблицями описових статистик можна побачити, що загалом для опитаних ідеальний партнер або партнерка має бути: *чесним, розумним, мати почуття гумору, відповідальним та добрим*. Менш важливими є *фізична привабливість, краса вимови та креативність*.

Опитані визначили, що *щирість, освіченість, відкритість* – це риси, без яких вони не вступили б у романтичні стосунки з людиною. Менш важливими рисами виявились: *спонтанність, відповідальність, сексуальна розкутість, зовнішність, турботливість та фізична привабливість*.

Опитані вважають, що романтичні стосунки починаються з розуміння взаємної симпатії, а не з першого поцілунку або з пропозиції зустрічатися. У романтичних стосунках молодь віддає перевагу спілкуванню, а вже потім саморозвитку і сексуальним стосункам.

Також описові статистики дають змогу зробити висновок, що *брехню* в романтичних стосунках пробачають складніше, ніж *зраду*. Крім того, емоційна зрада вважається більш проблематичною в романтичних стосунках, ніж фізична. Відсутність довіри, розбіжності в життєвих цілях вважаються вагомими причинами для розлучення. *Рутинність та ревності* є менш вагомими.

І для жінок, і для чоловіків ідеальні партнери або партнерки повинні бути *чесними*. Проте для жінок *розум* є важливішим у партнері, так само, як *відповідальність, почуття гумору та краса вимови*. Для чоловіків важливіші *фізична привабливість, доброта та креативність*.

Щодо рис, без наявності яких опитані не вступили б у романтичні стосунки, чоловіки, так само як і жінки, виділяють *щирість* партнера/партнерки. Жінки не вступили б у романтичні стосунки за відсутності в партнера *освіченості, спонтанності, турботливості та сексуальної розкутості*. Для чоловіків, на відміну від жінок, важливішими є *відкритість, приємна зовнішність та відповідальність*.

Наступний блок запитань продемонстрував, що в жінок романтичні стосунки асоціюються зі станом *піднесення та натхнення*, у той час як чоловіки проводять асоціації із *коханням*. Жінки віддають перевагу *спілкуванню* в романтичних стосунках більше, ніж чоловіки, а чоловіки – *сексуальним стосункам та саморозвитку*.

Таблиця 1. Ідеальний партнер/партнерка						
Атрибут	Чоловіки		Жінки		Загальна кількість	
	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>
чесність	3,79	81	3,80	81	3,80	162
розум	3,46	81	3,69	80	3,57	161
відповідальність	3,21	81	3,52	81	3,36	162
почуття гумору	3,20	81	3,51	80	3,35	161
доброта	3,33	81	3,28	81	3,31	162
фізична привабливість	3,30	81	2,86	81	3,08	162
краса вимови	2,74	81	2,80	81	2,77	162
креативність	2,41	81	2,36	80	2,39	161
схожість із героєм/героїнею книжки або фільму	1,41	80	1,38	81	1,40	161

Таблиця 2. Партнер/партнерка у стосунках						
Атрибут	Чоловіки		Жінки		Загальна кількість	
	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>
щирість	3,41	81	3,41	81	3,41	162
відкритість	3,44	81	3,29	80	3,37	161
освіченість	3,23	81	3,44	81	3,34	162
спонтанність	3,12	81	3,25	81	3,19	162
відповідальність	3,15	81	3,04	79	3,09	160
сексуальна розкутість	2,84	81	3,05	81	2,94	162
зовнішність	3,05	81	2,58	81	2,81	162
турбота	2,58	81	2,78	81	2,68	162
фізична привабливість	2,44	81	2,60	81	2,52	162

Таблиця 3. Романтичні стосунки						
Атрибут	Чоловіки		Жінки		Загальна кількість	
	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>
віддається перевага спілкуванню	3,54	81	3,25	81	3,40	162
р.с. – натхнення	3,30	81	3,36	81	3,33	162
р.с. – кохання	3,21	81	3,15	81	3,18	162
р.с. – зі взаємної симпатії	3,16	81	3,14	81	3,15	162
перевага саморозвитку	2,74	81	2,72	81	2,73	162
перевага сексуальним стосункам	2,57	81	2,41	81	2,49	162
р.с. – з першого поцілунку	2,09	81	2,07	81	2,08	162
р.с. – з пропозиції зустрічатися	1,90	81	1,89	80	1,89	161

Таблиця 4. Припинення романтичних стосунків						
Атрибут	Чоловіки		Жінки		Загальна кількість	
	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>
недовіра	3,07	81	3,35	80	3,21	161
брехня	3,07	81	3,09	80	3,08	161
емоційна зрада	2,78	81	3,01	80	2,89	161
розбіжності в життєвих цілях	2,60	81	2,83	81	2,72	162
фізична зрада – це те саме, що й емоційна	2,46	81	2,53	81	2,49	162
рутинність	2,19	80	2,25	80	2,22	160
ревнощі	1,85	81	2,15	80	2,0	161
непорозуміння	1,64	77	1,72	81	1,68	158
тиск з боку оточення	1,37	81	1,30	81	1,33	162

Щодо зради для чоловіків проблематичнішою є *фізична зрада*, для жінок – *емоційна*. *Відсутність довіри* для жінок є вагомішою причиною для припинення романтичних стосунків. Чоловікам та жінкам майже однаково важко пробачити *брехню* в романтичних стосунках. Нарешті, жінки гірше ставляться до *ревнощів* з боку партнера.

Факторний аналіз

Аналіз середніх розкриває відмінності певних елементів романтичних стосунків та дає змогу оцінити розбіжності в преференціях респондентів чоловічої та жіночої статей, проте за допомогою цих процедур не можна констатувати наявності в молоді сформованої культурної моделі. Підтвердження існування спільної (консенсуальної) культурної моделі в опитаних [3; 22] та опис її контенту було здобуто за допомогою факторного аналізу.

Згідно з методологічними рекомендаціями, наведеними у Веллер (2007), факторний аналіз людей (Q-analysis) було проведено спочатку на всіх респондентах, а потім на чоловіках та жінках окремо для перевірки існування консенсуальної культурної моделі романтичних стосунків та встановлення ступеня її гомогенності у вибірці [22]. Виходячи з форми даних та щільності розташування кейсів на графіку факторного аналізу, що вказують на наявність спільного фактора (скупчення кейсів в одній зоні на просторі графіка (див. *рис. 1.1* у *Додатку 2*), можна зробити висновок про існування істотного консенсусу між індивідами. Оскільки, за визначенням, культурна модель має мати ознаки консенсуальності знання, яке вона відображає, це підтверджує, що респонденти поділяють сформовану культурну модель романтичних стосунків.

Після цього було проведено факторний аналіз змінних (R-analysis), за допомогою якого було визначено зміст культурної моделі чоловіків та жінок для здійснення опису її структурних елементів. Аналіз для респондентів чоловічої та жіночої статей проводився окремо, адже додатковою метою було перевірити, чи відрізняються їхні культурні моделі романтичних стосунків.

Факторний аналіз змінних було проведено окремо для матриці чоловіків та жінок. Отримані фактори являють собою зміст культурних моделей. Для аналізу було обрано перші два фактори, оскільки вони є найінформативнішими і мали найбільші навантаження.

Факторний аналіз, проведений для чоловіків та жінок окремо, показав, що чоловіки та жінки у вибірці мають систематично сформовані

(когнітивні) гендер-специфічні культурні моделі (*рис. 1.2–1.3* у *Додатку 2*). Інакше кажучи, молоді чоловіки та жінки, що мешкають у Києві та вступають у романтичні стосунки, мають різні ментальні моделі романтичних стосунків, що відбивають розбіжності у їхніх відповідних уявленнях про партнерів та партнерство.

Чоловіки

У факторіальній структурі першого фактора виділився дистинктивний профіль, що можна охарактеризувати як тип вимогливого чоловіка-ідеаліста. Для нього в одному факторі виділено такі змінні: ідеальна партнерка повинна бути розумною, відповідальною, уміти красиво висловлюватися та бути креативною. Важливо, щоб вона була освіченою та сексуально розкутою. З вагомих причин припинення романтичних стосунків виділилися такі змінні: розбіжності в життєвих цілях, ревнощі, відсутність довіри, рутинність та непорозуміння.

Факторіальна структура другого фактора може бути охарактеризована як тип чоловіка-традиціоналіста. Для нього ідеальна партнерка повинна бути фізично привабливою, мати почуття гумору та бути доброю. Сексуальна розкутість для цього типу є менш важливою, проте значущою. Важлива відкритість у стосунках, турботливість, щирість та приємна зовнішність. Романтичні стосунки асоціюються з натхненням, коханням, починаються з розуміння взаємної симпатії.

Жінки

Перший фактор включає такі змінні: ідеальний партнер повинен бути фізично привабливим, мати почуття гумору та вміння красиво висловлюватися³. Важливо, щоб партнер був турботливим, сексуально розкутим, мав приємну зовнішність. Ревнощі, рутинність та непорозуміння вважаються такими чинниками, що можуть бути вагомими причинами для розлучення.

У другому факторі ідеальний партнер повинен бути чесним та добрим. Важливо, щоб партнер був щирим, відкритим, турботливим. Романтичні стосунки асоціюються з коханням та натхненням. Брехня вважається вагомою причиною для розлучення.

За допомогою факторного аналізу було встановлено, що опитані мають спільну культурну модель, а також визначено її зміст. Окрім цього, шляхом факторного аналізу змінних було виявлено зміст культурної моделі чоловіків та жінок.

³ Ця змінна набагато сильніше навантажена, ніж у чоловіків.

Таким чином, перша гіпотеза (молодь м. Києва має культурну модель романтичних стосунків), а також друга гіпотеза (в чоловіків та жінок різні культурні моделі романтичних стосунків) підтвердилися.

РЕЗУЛЬТАТИ

У результаті дослідження було підтверджено існування сформованої культурної моделі романтичних стосунків молоді. Це означає, що в молодих людей є певні організовані знання щодо романтичних стосунків, зокрема, для них романтичні стосунки – це кохання, стан натхнення та піднесення. В уявленнях, якими мають бути їхні партнери та партнерки, з'являються відмінності між чоловіками та жінками, які вже наведено вище, що для них є більш важливим у стосунках, а що менш важливим. Також чітко визначено найпоширеніші причини розриву романтичних стосунків: зрада, брехня, розбіжності в життєвих цілях та відсутність довіри.

Результати факторного аналізу наводять на думку, що культурні моделі романтичних стосунків чоловіків та жінок різняться не просто за наданням переваг тим чи іншим характеристикам взаємодії з партнерами та їхнім особистим якостям, а ґрунтуються на відмінних акцентах у сприйнятті стосунків.

Так, фактори, отримані для чоловічої частини вибірки, демонструють високу концентрацію на особистих рисах партнерки. Перший тип наголошує на всьому вкупі: йому важливі не лише освіченість, чесність, почуття гумору, а й приваблива зовнішність, сексуальна розкутість, самостійність, спонтанність і зваженість. Цей тип поєднує непоєднані (іноді протилежні) речі, що розмиває образ його бажаної партнерки. До того ж він не виділив жодної прямої асоціації з романтичними стосунками. Це нашоухує на думку, що він не має чіткого розуміння романтичних стосунків для себе, концентруючи всю увагу на образі гіпотетичної партнерки. Другий тип (чоловік-традиціоналіст) очікує на вродливу, добру та щирю жінку. Він також є вимогливим щодо особистості партнерки, проте послідовніший у своїх бажаннях.

Для жінок характеристики особистості партнера рідше набували статистичної значущості. Проте ці риси наочно демонстрували бажаний формат стосунків. Перший тип приділяє увагу фізичній привабливості, почуттю гумору, красивому мовленню та сексуальній розкутості. Ця жінка шукає сексуального партнера, не орієнтується на тривалі відповідальні стосунки.

Другий тип, навпаки, шукає в партнері доброти, щирість, відкритість, турботливість, тобто орієнтується на довгострокові серйозні стосунки.

Загалом, порівнюючи чоловіків та жінок у цьому контексті, можна стверджувати, що для чоловіків романтичні стосунки більшою мірою визначаються особистістю партнерки. Формат взаємодії партнерів, тривалість стосунків не визначаються чоловіком заздалегідь. Для жінок, навпаки, формат бажаних стосунків є продуманим наперед, а вибір партнера, своєю чергою, ґрунтується на відповідності його особистих якостей цьому формату.

Різні культурні моделі чоловіків та жінок обумовлені суспільством. У чоловіків та жінок різні орієнтації щодо своїх партнерів та партнерок. Також підтвердженням цього є виділення різних типів у факторах чоловіків та жінок. Тобто чоловіки та жінки по-різному визначають для себе важливі елементи романтичних стосунків. Відмінності чітко окреслені, тому доцільно стверджувати, що різні орієнтації щодо романтичних стосунків призводять до конфліктів між партнерами та партнерками.

Висновки

Сприйняття романтичних стосунків є досі маловивченою темою в Україні. Проведене дослідження продемонструвало, що чоловіки та жінки м. Києва мають сформовані, проте різні культурні моделі романтичних стосунків.

Окрім того, отримані дані свідчать про помітну гендерну відмінність у визначенні пріоритетних особистісних характеристик потенційних партнерів та партнерок та у визначенні концепту романтичних стосунків. Так, для чоловіків важливішою є зовнішність та фізична привабливість партнерки, а жінки надають більшого значення турботливості, освіченості та відповідальності партнера. Факторний аналіз, проведений окремо для жінок та чоловіків, підвів до припущення, що респонденти різних статей різняться в критеріях вибору партнера та побудові стосунків. Для чоловіків основою для початку відносин є особистісні риси партнерки, вони обирають жінку, щоб побудувати з нею стосунки. Жінки, своєю чергою, визначають для себе бажаний формат стосунків, під який обирають партнера, котрий найбільше йому відповідає. Це припущення потребує подальших досліджень з вужчим інструментарієм.

Отримані результати ілюструють, що чоловіки та жінки, вступаючи в романтичні стосунки один з одним, надають їм різні значення та

очікування. Таким чином, актуальність нинішнього, а також майбутніх досліджень у цьому напрямку полягає в розкритті можливих причин виникнення проблем та конфліктних ситуацій у стосунках [14–16].

Дані належать М. Б., яка виконала аналіз даних та підготувала методологічну частину.

С. О. написав теоретичну частину та брав участь в узгодженні логічних ланок між теорією та емпіричною частиною. К. М. надавала консультації під час розробки інструменту та здійснювала початкове редагування рукопису. Автори вдячні редактору та рецензентам за їхні зусилля та допомогу в підготовці рукопису.

Список літератури

- Bennardo G. Cultural Models. Genesis, Methods, Experiences / G. Bennardo, V. de Munck. – Oxford : Oxford University Press, 2014. – 309 p.
- Blount B. A history of cognitive anthropology / B. Blount // A companion to cognitive anthropology / D. B. Kronenfeld, G. Bennardo, V. C. de Munck, & M. Fischer (Eds.). – Oxford, England : Blackwell, 2011. – P. 11–29.
- Comrey A. L. A first course in factor analysis (2nd ed.) / A. L. Comrey, H. B. Lee. – Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum, 1992. – 442 p.
- D'Andrade R. Human motives and Cultural models / R. D'Andrade, C. Strauss. – Cambridge, UK : Cambridge University Press, 1992. – 256 p.
- Floyd J. Fowler, Jr. Improving Survey Questions: Design and Evaluation / Floyd J. Fowler, Jr. – SAGE Publications, Inc., 1995. – 200 p.
- Foddy W. Constructing Questions for Interviews and Questionnaires. Theory and Practice in Social Research / William Foddy. – Cambridge University Press, 1993. – 244 p.
- Frake C. Plying frames can be dangerous: Some reflections on methodology in cognitive anthropology / C. Frake // Quarterly Newsletter of the Institute for Comparative Human Development. – 1977. – No. 1 (3). – P. 1–7.
- Fryberg S. Cultural models of education in American Indian, Asian American and European American contexts / S. Fryberg, H. Markus // Social Psychology of Education. – 2007. – No. 10. – P. 213–246.
- Goodenough W. Culture, language and society / W. Goodenough. – MA : Addison-Wesley, 1971. – 134 p.
- Holland D. Cultural Models in Language and Thought / D. Holland, N. Quinn. – Cambridge : CUP, 1987. – 416 p.
- Keesing R. Paradigms lost: The New Ethnography and the New Linguistics / R. Keesing // Southwestern Journal of Anthropology. – 1972. – Vol. 28 (4). – P. 299–332.
- Kim E. Career choice among second-generation Korean-Americans: Reflections of a cultural model of success / Eun-Young Kim // Anthropology and Education Quarterly. – 1993. – No. 24. – P. 224–235.
- Lakoff G. The cognitive model of anger inherent in American English / G. Lakoff, Z. Kövecses // Cultural models in language and thought / G. Lakoff, Z. Kövecses. – Cambridge : Cambridge University Press, 1987. – P. 195–221.
- Luhmann N. Love as Passion: The Codification of Intimacy / N. Luhmann. – Stanford University Press, 1998. – 247 p.
- Morris M. W. C. Post-divorce conflict and avoidance of intimacy / M. W. C. Morris // Journal of Divorce and Remarriage. – 2001. – No. 35 (3–4). – P. 93–105.
- Piorkowski G. K. Adult Children of Divorce: Confused Love Seekers / G. K. Piorkowski. – 1 edition. – New York : Praeger, 2008. – 208 p.
- Ross N. Culture and cognition: Implications for theory and method / N. Ross. – Thousand Oaks, CA : Sage, 2004. – 216 p.
- Ryan G. W. Successive Free Listing: Using Multiple Free Lists to Generate Explanatory Models / G. W. Ryan, J. M. Nolan, S. P. Yoder // Sage Publications, Inc. – 2000. – No. 2. – P. 83–107.
- Shore B. Culture in Mind: Cognition, Culture, and the Problem of Meaning / Bradd Shore // Metaphor and Symbol. – 1996. – No. 15 (3). – P. 189–195.
- Strauss C. A Cognitive Theory of Cultural Meaning / C. Strauss, N. Quinn. – Cambridge University Press, 2001. – 336 p.
- Quinn N. The History of the Cultural Models School Reconsidered: A Paradigm Shift in Cognitive Anthropology / Naomi Quinn // A Companion to Cognitive Anthropology / Naomi Quinn. – Chichester : Blackwell Publishing, 2011. – P. 30–45.
- Weller S. C. Frequently asked questions about consensus analysis / S. C. Weller. – Field Methods. – 2007. – No. 19. – P. 339–368.
- Wong Y. Cultural models of shame and guilt / Y. Wong, J. Tsai // The self-conscious emotions: Theory and research / Y. Wong, J. Tsai. – New York, London : The Guilford Press, 2007. – P. 209–223.

Додаток 1

Фрі-лістинг

- Уявіть, повз Вас проходить особа протилежної статі, на що одразу ж звернете увагу?
- Із чим у Вас асоціюється словосполучення «романтичні стосунки»?
- Повз Вас пройшло двоє молодих людей. Що вказує на те, що вони в романтичних стосунках?
- Виділіть п'ять найважливіших рис людини, з якою Ви хотіли би будувати романтичні стосунки?
- Чого б Ви ніколи не пробачили своєму партнерові/своїй партнерці в романтичних стосунках?
- Охарактеризуйте Вашого ідеального партнера/Вашу партнерку для романтичних стосунків?
- Виділіть п'ять (або більше) основних, на Вашу думку, причин припинення романтичних стосунків?
- На якому етапі спілкування можна вважати, що Ви вступили в романтичні стосунки?
- Як Ви визначаєте для себе слово «романтика»?
- Виділіть вісім (або більше) слів, з якими у Вас асоціюється слово «романтичний»?

Графіки наявності культурної моделі романтичних стосунків

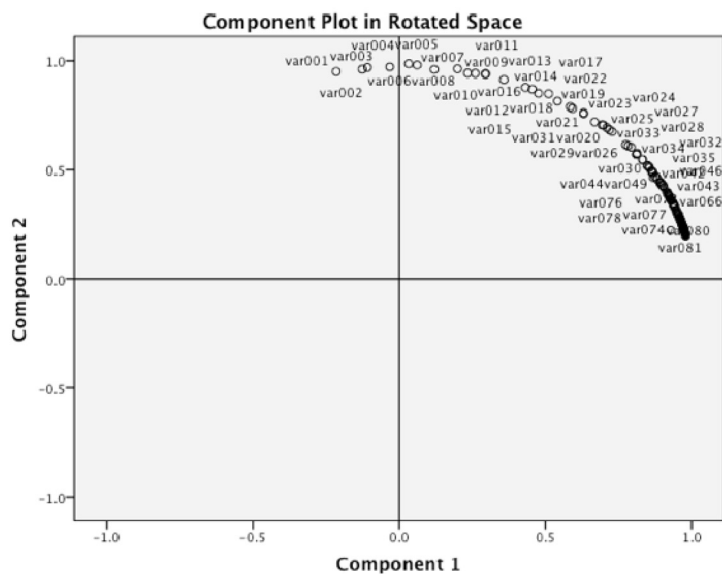

Рис. 1.1. Наявність сформованої культурної моделі романтичних стосунків усіх опитаних

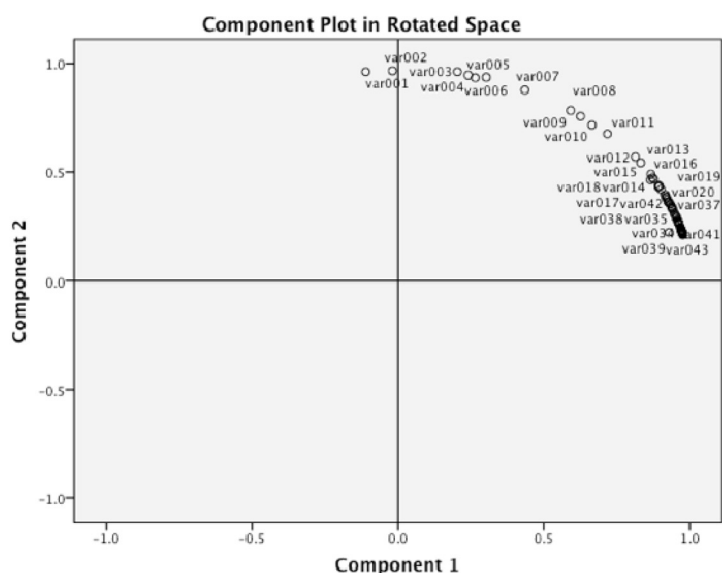

Рис. 1.2. Наявність сформованої культурної моделі романтичних стосунків чоловіків

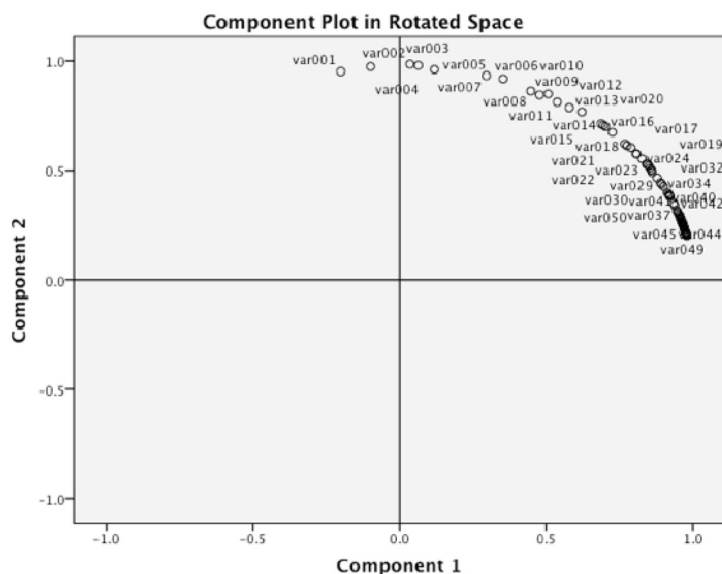

Рис. 1.3. Наявність сформованої культурної моделі романтичних стосунків жінок

M. Bouchelnikova, S. Olenchenko, K. Maltseva

CONTEMPORARY UKRAINIAN CULTURAL MODEL OF ROMANTIC RELATIONSHIPS AMONG YOUTH AND YOUNG ADULTS IN KYIV

The article focuses on the elements of the cultural worldview that affect entering romantic relationships, as well as their maintenance and dissolution among the Ukrainian youth. The project relies on the empirical data collected among the young men and women (N = 162) who resided in Kyiv in Spring 2015. The research was conducted by deploying a two-phase integrative design combining quantitative and qualitative methods of data collection and analysis in order to explore the range of beliefs regarding romantic relationships prevalent among the young residents of Kyiv entering the marriage market. The results suggest that not only do male and female respondents have different belief structures and criteria of choosing an ideal partner, but they also have divergent expectations with respect to the romantic attachments as such, thus stressing the importance of different dimensions of romantic relationships.

In addition to the empirical results, we also offer a brief overview of the basic principles of the cultural models theory and outline the characteristic features of the intellectual climate and research agenda under which this theoretical framework has emerged and become widespread. At the same time, the article is an attempt to delineate one of the quantitative strategies available to the researchers of cultural models (D'Andrade & Strauss, 1992).

Keywords: cultural models theory, romantic relationships, youth, Ukraine, city, factor analysis.

Матеріал надійшов 19.05.2016

УДК 316.362.34-055.52(477)

Марценюк Т. О., Колеснік В. С.

ЧИННИКИ ЗАЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ ГОМОСЕКСУАЛЬНИХ ДІТЕЙ ДО ЛГБТ-РУХУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто передумови створення руху батьків ЛГБТ-дітей як у деяких західних, так і пострадянських країнах, охарактеризовано організації батьків ЛГБТ-дітей. Виявлено такі основні чинники залучення матерів і тат до ЛГБТ-активізму: пов'язані із задоволенням власних потреб та зумовлені бажанням допомогти іншим. Емпіричним матеріалом статті виступили інтерв'ю з активістками батьківської ЛГБТ-організації в Україні.

Ключові слова: батьки ЛГБТ-дітей, ЛГБТ-рух, ЛГБТ-активізм, чинники залучення до активізму.

Протягом півстоліття інститут сім'ї зазнав певних змін, що призвело, зокрема, до легітимації нових форм сімейних відносин. Завдяки зменшенню розміру родини основний фокус змістився з надання економічної підтримки її членам на надання підтримки психологічної. У західних суспільствах відбувається поступове

визнання права на сім'ю для ЛГБТ-людей (лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери).

Хоча в порівнянні з минулим століттям погляди багатьох демократичних суспільств на ЛГБТ-спільноту стали толерантнішими, проблема гомофобії досі залишається актуальною у світі. Це є однією з причин, чому батьки стають на